

дубовий Нестор [2]; бджолина музика мажорна; солов'їна арія старанна [3]; смарагдові луки, вінки цибулі бурштинові, смарагдова вечірня глушина, діамантові жуки, смарагдова тиша; здивовані гриби, безпритульні квіти, сонний гриб в смарагдовій куфайці [3]. Тут метафори-епітети виконують естетичну функцію у тканині поезії.

Поезія Ліни Костенко мудра й багатозначна. Її вірші мають міцний емоційний та інтелектуальний заряд. Поетеса втілює в малому – велике, у звичному – знайти незвичне, у буденному – підмітить рідкісне.

Творчість Ліни Костенко – цілюща і жива, яка не обійшлася без України, а Україна – не «обійдеться» без неї.

Список використаних джерел

1. Костенко Л.В. Над берегами вічної ріки / Л.В. Костенко. – К., 1977.
2. Костенко Л.В. Неповторність: вірші, поеми / Л.В. Костенко. – К. : Молодь, 1980. – 224 с.
3. Костенко Л. Бузиновий цар: [вірші] / Ліна Костенко. – К. : Веселка, 1987. – 28 с.

The article deals with the usage of the lingo-stylistic peculiarities by Lina Kostenko's works in the context of Ukrainian language lessons and the stylistics of the Ukrainian language.

Key words: *an article, context, works, the usage, lessons, lingo-stylistic peculiarities, the Ukrainian language.*

УДК 001.4:65.012

Карпенко Г. П.

ЛОГІСТИЧНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ

У статті зроблено спробу охарактеризувати основні напрямки роботи в галузі логістичної термінології в Україні. Початок XXI ст. позначився інтенсивним дослідженням окремих терміносистем, поглибленням теорії терміна, виданням різногалузевих словників, створенням Державних стандартів на терміни визначення.

Оскільки мова науки віддзеркалює особливості людського пізнання, вивчення термінів з погляду їхнього становлення є одним із необхідних теоретичних аспектів формування науково обґрунтованих терміносистем. На сьогодні досліджено близько 100 терміносистем різних галузей знань: маркетингу – Шапран Д. П., лінгвістики – І. А. Ярошевич, Н. В. Медведь, інформаційних систем і технологій – А. О. Ніколаєва, Л. В. Філюк, економіки – Т. І. Панько тощо. У центрі уваги сучасних дослідників термінологія та терміносистеми в галузі технічних наук: Л.В. Козак – електротехнічна термінологія, Н. К. Ктитарова – металургійна термінологія, О. Г. Литвин – машинобудівна термінологія, А. О. Ніколаєва – термінологія програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації, Н.В. Нікуліна – терміни автомобілебудування та ремонту транспортного засобу, Л. М. Філюк – термінологія інформатики та ін.

Мета статті – виявити особливості використання українського словотвірного механізму в логістичній термінології.

Із становленням України як суверенної держави конституційне закріплення за українською мовою статусу державної, проблема національної термінології набуває глобального значення. Науково-технічний прогрес сприяє не лише бурхливому розвитку науки і техніки, а й вносить істотні зміни в лінгвістичну модель світу. Кількісні та якісні зміни, що відбулися в науці і техніці, сприяли появі нових терміносистем і поповненню старих термінами-неологізмами [2, с. 56]. Усі названі зміни зумовлюють до перегляду, систематизації та кодифікації наявної в мові термінології.

Однією з ключових проблем сектору логістики в Україні як такого є різне тлумачення термінології, коли інституційне уявлення про логістику відрізняється від уявлення тих організацій, які безпосередньо працюють на ринку [6, с. 1]. Частково це можна пояснити тим, що попередньо цей термін використовувався в тісному зв'язку з митним очищенням; в минулому персонал, що наймався для роботи в «логістиці», залучався до виконання супроводу, а саме митного оформлення, імпоротно-експортних операцій, які пізніше почали включати в себе і перевезення. Отже, насправді, цей персонал не мав ніякого відношення до керування ланцюгом постачання та фізичної дистрибуції. Цей термін використовується в Україні в значно іншому контексті, аніж розуміється в ЄС [6, с. 13-14].

Логістика – це управління загальним рухом товарів від місця його виробництва до кінцевого пункту споживання. Вона розглядає мережу/ланцюг постачання, який складається з комбінації послуг чи «ланок», кожна з яких виконує свою роль, починаючи від виробника і закінчуючи кінцевим споживачем. Розвинена логістика намагається максимально поширити свій контроль/управління всім ланцюгом постачання. У наш час термін логістика позначає проблеми й методи управління різноманітними потоками, передусім матеріальними й людськими, а також інформаційними, фінансовими та іншими потоками, які їх супроводжують, із метою найкращого використання наявних ресурсів на виробництвах та в ланцюгах поставок. Логістика – наука про управління матеріальними, інформаційними, фінансовими та іншими потоками в певній економічній системі для досягнення стратегічних, тактичних чи оперативних цілей організації виробництва й бізнесу з оптимальними витратами ресурсів.

Ключовим аспектом є те, що логістика являє собою систему управління/менеджменту ланцюгом постачання та стосується ряду різних видів діяльності (ланок), надаючи послуги з доданою вартістю. Транспорт є лише одним із компонентів логістики, але не є самою логістикою. На жаль, державні установи помилково підмінюють ці терміни, використовуючи слово «логістика» для визначення транспорту, транспортної інфраструктури чи того й іншого разом. Надають логістичні послуги – організації, що займаються фізичною дистрибуцією товарів, функціонуючи в секторі логістики на найвищому щаблі ринку фізичної дистрибуції [6, с. 1-2].

Ґрунтовну роботу над масивом існуючої в українській мові логістичної термінології здійснено І. Казимировою та М. Півторак, що займаються підготовкою лексикографічної праці «Логістика: словник термінів». Провідні науковці звертають увагу на той фактор, що в цій галузі науки українська термінологія ще остаточно не усталена, і словник, що готується, повинен сприяти упорядкуванню й унормуванню її, рекомендуючи кращі з наявних відповідників і відкидаючи невдалі терміни. Для успішної інтеграції вітчизняної логістики у світову важливо усвідомлювати зв'язок української логістичної терміносистеми з відповідними терміносистемами розвинутих європейських країн, США тощо, тому досліджувати українську логістичну терміносистему є доцільним у паралелі до відповідної термінології у російській та англійських мовах [4, с. 26].

Важливо розуміти, що однією з важливих ключових проблем формування логістичної терміносистеми є різна інтерпретація та тлумачення термінології. Часто виникає плутанина в тлумаченні логістики з відомчої точки зору та тих організацій, що в дійсності працюють на ринку надання цих послуг. Так, логістика – це управління повним обсягом вантажопотоку від пункту виробництва до пункту споживання. Це – сучасна форма фізичної дистрибуції, що надає послуги додаткової вартості, що стосується радше ланцюга постачання, аніж тільки доставки в кінцевий пункт призначення. Ланцюг постачання складається з комбінації послуг чи ланцюгових з'єднань, де задіяні ресурси постачальника від пункту виробництва до кінцевого споживача.

Ключовим аспектом є те, що логістика включає в себе цілу низку різних видів діяльності (ланок), зокрема додаткових послуг. Перевезення є лише компонентом логістичних послуг, а не самою логістикою. На жаль, установи помилково підмінюють терміни, використовуючи поняття «логістика» для визначення способів перевезення, транспортної інфраструктури тощо.

Плутанина термінів зумовлює необхідність класифікації та узагальнень правил написання ряду логістичних лексем. Перевізники та транспортно-експедиторські організації називають себе логістичними провайдерами або операторами логістичних послуг, але насправді надають ряд послуг з перевезень, і використовують термін «логістика» з метою ребрендингу в процесі рекламування/маркетингу своїх компаній [6, с. 10-11].

Аналізуючи логістичну терміносистему української мови, І. Казимірова та М. Півторак розподіляють термінологію по групам за напрямками логістичної діяльності:

- 1) загальна теорія логістики (визначення загальних термінів, концепції логістики, принципи, критерії, цілі, логістичні системи, логістичний менеджмент, стандарти логістичного обслуговування, ланцюги поставок, безпека і надійність);
- 2) організація постачання і закупівель;
- 3) виробнича логістика (організація матеріального руху на підприємстві);
- 4) організація розподілення продукції;
- 5) управління запасами;
- 6) організація складування і вантажоперероблення (навантаження-розвантаження, перевалка, крани, кари, тара, упакування);
- 7) транспортування (транспортні засоби, термінали, дороги, організація перевезень, документація з перевезень, митні процедури);
- 8) ІТ (інформаційні системи і технології) в логістиці [4, с. 27].

До терміносистеми логістики науковці [4] пропонують включати математичні терміни, які мають прикладне значення для логістики в теорії і на практиці. Інший розподіл використовує А. Купцова [5], виокремлюючи наступні дев'ять термінологічних полів:

- 1) “*purchasing management*” (управління закупівлями),
- 2) “*logistics of production*” (логістична підтримка виробництва),
- 3) “*order management*” (управління замовленнями),
- 4) “*transportation*” (транспортування),
- 5) “*warehousing and material handling*” (складування і вантажопереробка),
- 6) “*inventory management*” (управління запасами),
- 7) “*information technologies*” (інформаційне забезпечення),
- 8) “*logistics management*” (управління логістичними системами);
- 9) “*supply chain management*” (управління ланцюгами поставок) [5, с. 12].

Ю.Е. Дорохова для упорядкування логістичної терміносистеми пропонує виокремити три сфери логістики та відповідної термінології:

1. Логістика виробництва – сфера логістики, яка організовує доставку всіх матеріалів, сировини, виробничих і допоміжних матеріалів у рамках виробництва індустріального підприємства до певних верстатів, подальше транспортування та видалення відходів.
2. Логістика промисловості – галузь логістики, яка служить для планування і покриття попиту на матеріали і супроводжуючу їх інформацію в ланцюзі створення вартості промислових товарів від постачальників через підприємство до клієнтів. Логістика промисловості знаходиться в тісних відносинах із транспортною логістикою і логістикою торгівлі, у зв'язку з необхідністю з'ясування попиту (торгівля) та розподілу товарів (транспорт).

Логістика розподілу – сфера логістики, яка займається всіма фізичними, диспозитивними й адміністративними процесами у сфері розподілу товарів від виробничого або торгового підприємства до наступного етапу або до споживача [1].

Вузька спеціалізація об'єкта науки логістики зумовлює виокремлення А. Купцовою три мікрополя “*flow*” (потік), “*operation*” (операція) та “*structure*” (структура), що пов'язані один з одним в певній ієрархічній системі. Термінологічні гнізда, що залучають до себе найбільшу кількість підродових і видових термінів та терміни-домінанти “*product*” (продукт), “*order*” (замовлення), “*stock*” (запас), “*planni*” (планування) [5, с. 14].

Важливим фактором при аналізі логістичної терміносистеми української мови є те, що логістичні терміни, запозичені з англійської мови, є абревіатурами, які в українській та російській мовах перекладаємо описовими словосполученнями. Наприклад:

- *EOQ* – рентабельний обсяг замовлення (рентабельный объем заказа);
- *EOI* – рентабельний інтервал між замовленнями (рентабельный интервал между заказами);
- *ERP* – планування ресурсів підприємства (планирование ресурсов предприятия). Відповідно до традиції передавання англійських термінів – описових словосполучень з абревіатурами загальноприйнятим є передавання їх в українській та російській мовах ініціальними абревіатурами – «ФОб» (ФОб, *FOB-free on board*), «ФОР» (ФОР, *FOR-free on rail*), «Фот» (Фот, *FOR-free on truck*), або складними словами, які не містять абревіатур: «франко-аеропорт» (франко-аэропорт, *FOB airport*), «франко-завод» (франко-завод, *EXW-ex works*) [3, с. 29].

З точки зору словотворення більшість термінів логістики є складними двокомпонентними термінами, що складаються з двох іменних основ (нестійке складне слово). Терміни логістики характеризуються безафіксальним способом творення, майже відсутні основоскладання і компресія, але поширені конверсія та абревіація [5, с. 15].

Значна частина логістичної термінології становить собою стійкі словосполучення, кожне з яких сприймається як одне ціле, і його значення не є сумою складників, наприклад: «небезпечний вантаж», «вхід на ринок», «чорний ящик» (модель «чорного ящику» тощо). У ряді випадків прикметник у терміні-словосполученні має основне смислове навантаження («давальницька сировина», «диференційований тариф») [3, с. 30], тому у словниках вони наводяться за літерою, з якої починається саме прикметник.

Вплив глобалізації у логістичній терміносистемі простежується в тому, що пріоритетною мовою в логістиці служить англійська, а США є лідером в науковому осмисленні та практичному застосуванні логістики. Терміни логістики не мають суттєвих регіональних відмінностей у Європі та США, проте між заходом та СНД певні відмінності присутні.

До подібних висновків дійшла О.Б. Іванова [3], яка обґрунтовує, що фактором, який доводить значний вплив такого екстралінгвістичного фактору, як міжнародна глобалізація, є домінування у більшості молодих термінологій (логістика, міжнародний туризм, комп'ютерна техніка) англійських термінів, що переходять до терміносистем інших мов без перекладу, способом калькування [3, с. 11]. Аналізуючи формування терміносистем новітніх наук, О.Б. Іванова констатує, що майже всі термінології (за рідкісним винятком) на стадії свого становлення демонструють велику синонімію і полісемію[3].

Сукупність логістичних термінів є терміносистемою, що перебуває в процесі свого формування, оскільки її термінологічний фонд зазнає постійних трансформаційних процесів. Переважну більшість англійських термінів було запозичено і лише 3% можна вважати новими (новоствореними) термінами, засвоєння іншомовних слів – закономірний процес розвитку мови. Характер запозичення термінів показує, що терміносистема логістики утворилася в результаті перебудови термінології, що складалася протягом тривалого періоду в міру накопичення теорії даної сфери знання, на основі об'єднання понять широкого спектра економічних, технічних, математичних і юридичних наук без істотної зміни змісту. Про відносну структурованість і впорядкованість даної терміносистеми також свідчить наявність логічно пов'язаних між собою в певній ієрархії термінологічних полів, мікрополів і гнізд.

Можливі випадки, коли всі значення одного українського терміна мають один англійський та/чи російський відповідник. У цьому разі наводимо його/їх безпосередньо після реєстрового слова в круглих дужках: Транспорт (транспорт, transport) – 1. Засоби перевезення матеріальних і нематеріальних ресурсів. 2. Зв'язувальна ланка між елементами логістичних систем. 3. Одна зі складових економіки, яка в структурі суспільного виробництва належить до сфери виробництва матеріальних послуг.

Якщо ж окремим значенням українського терміна відповідають різні англійські та/чи російські еквіваленти, наводимо їх перед визначенням терміна у відповідному значенні після

арабської цифри з дужкою в круглих дужках. Наприклад: запаси наявні (запас в наявності) – 1) (inventory on hand, present stock) усі види запасів, які зберігаються на момент обліку в постачальника (споживача); 2) (available stock) показник матеріально-технічного забезпечення і статистики товарних запасів, який показує величину матеріальних ресурсів в натуральних одиницях або в днях споживання.

Терміносистему можна вважати цілісною, оскільки елементами терміносистеми охоплені всі необхідні елементи спеціальної області; крім цього, терміносистема логістики адекватна системі понять даної галузі знання. Для вирішення екстралінгвістичних та лінгвістичних проблем терміносистеми нової галузі знання Г. Купцова [5] вважає за доцільне ведення роботи одночасно по ономаціологічних та семасіологічних напрямках, пошук лексичного віддзеркалення нової концепції, стандартизація та уніфікація терміносистеми логістики. Найменш вдалим є запозичення, що є дублетами до вже наявних національних термінів чи лексем, саме тому логістиці необхідна уніфікація аббревіатур, подальше уточнення та розробка логістичних концепцій для зниження полісемії та синонімії. Це зумовлює укладання логістичних словників і глосаріїв, які сьогодні є нечисленними і важкодоступними для широкої аудиторії [5, с. 17].

Зокрема, до загальноприйнятих у практиці словників, що фіксують поточний розвиток логістичної терміносистеми, належать термінологічні словники Європейської логістичної асоціації (Terminology in logistics. Terms and Definitions), LINGVO Business Vocabulary (English source), словник із логістики Європейської логістичної асоціації (European Logistics Association – ELA), словник із логістики Ради з ланцюгів поставок SUPPLY CHAIN and LOGISTICS. TERMS and GLOSSARY (The Supply-Chain Council), словник InventoryOps Dictionary.

Висновки. Посилений інтерес до проблем наукової термінології в галузі логістики обумовлений практичними потребами: забезпеченням державотворення, впливом глобалізації, розвитком торгівлі, стандартизацією та кодифікацією української термінології. Проаналізувавши ряд визначень поняття «логістики» як основи відповідної терміносистеми, відзначено, що логістична термінологія та терміносистема дозволяє позначити проблеми й методи управління різноманітними потоками, передусім матеріальними й людськими, а також інформаційними, фінансовими та іншими потоками, які їх супроводжують, з метою найкращого використання наявних ресурсів на виробництвах та в ланцюгах поставок [3, с. 25]. Оскільки терміносистема логістики знаходиться на етапі свого становлення і значна частина термінів запозичена із суміжних галузей знань, необхідно простежити процес формування нової термінології, що дозволить спростити подальшу її систематизацію та стандартизацію.

Еволюціонує і галузь науки логістики як такої, зокрема, такі сфери, як, наприклад, інформаційна логістика або логістика утилізації відходів, виникли відносно недавно, тому термінологія даних сфер розвивається в даний момент особливо інтенсивно [1], що обумовлює необхідність побудови ґрунтовної онтології предметної області логістики, що дозволить систематизувати термінологічну лексику логістики і обґрунтувати її терміносистему – упорядковану множину термінів із зафіксованими відносинами між ними, які відповідатимуть відносинам між позначуваними цими термінами поняттями.

Стрімкий розвиток логістики й логістичних технологій у сфері транспорту, транспортно-експедиційних і транспортно-логістичних послуг актуалізує завдання упорядкування відповідної термінології. У подальшому нами планується систематизувати лінгвістичні аспекти формування та функціонування логістичної термінології, що відповідатиме суспільним вимогам ефективного функціонування наукової мови в науково-практичному середовищі України.

Список використаних джерел

1. Дорохова Ю.Э. Применение онтологий для создания терминосистем (на примере терминологии логистики)/Ю.Э. Дорохова // Русский язык и литература в международном образовательном пространстве: современное состояние и перспективы. – Granada: Universidad de Granada, 2010 [Електр. ресурс]; режим доступу: www.hse.ru/data/2011/03/24/1212040798/Онтологии.doc

2. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б.: Основи термінотворення. Семантичні та соціальні аспекти. – К., 2000.–С.56
3. Иванова О.Б. Динамика становления терминологии новой предметной области: на материале терминосферы нанотехнологии в английском и русском языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Иванова О.Б. – М., 2010. – 24 с.
4. Казими́рова І.А. Проспект словника «Логістика. Словник термінів» / І.А. Казими́рова, М. Півторак // Лексикографічний бюлетень: Зб. наук. праць / Відп. ред. І. С. Гнатюк. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 24-32.
5. Купцова А.К. Проблемы формирования терминологий новых наук : на примере логистики: автореферат дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Купцова А.К. – М., 2007. – 17 с.
6. Підтримка інтеграції України до Транс-Європейської Транспортної мережі ТЕМ-Т. РК7. Міжгалузеві питання. Логістика. Заключний звіт 7.2 / Міністерство транспорту та зв'язку України. – Київ, грудень 2010. – 50 с.
7. European Logistics Association – ELA, [Електр. ресурс]; режим доступу: www.elalog.org
8. The Supply-Chain Council, [Електр. ресурс]; режим доступу: www.supply-chain.org
9. InventoryOps Dictionary [Електр. ресурс]; режим доступу: <http://www.inventoryops.com/dictionary.htm>.

An attempt to describe basic work in industry of terminology assignments in Ukraine. Beginning of XXI item reflected intensive research of separate term system, deepening of theory of term, by edition of different industries a particular branch dictionaries, creation of the State standards, on terms on determination.

УДК 378.147.011.3–051:80(09)

Ліпінська І. О.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ШИРОКОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

У статті зроблено спробу порівняти зміст професійної та практичної підготовки вчителів-філологів широкого профілю в Україні на початку введення таких спеціальностей і на сьогодні. Автор аналізує передумови запровадження подвійних спеціальностей у педагогічних інститутах України. Дослідниця висловлює свої міркування щодо врахування попереднього досвіду системи педагогічної освіти для покращення рівня володіння другою спеціальністю

Ключові слова: професійна та практична підготовка, вчитель-філолог широкого профілю, подвійна спеціальність, педагогічні інститути

Проблема підготовки вчителя у вищих навчальних закладах до викладання кількох предметів не є новою у світовій і вітчизняній педагогіці. Реформування національної вищої освіти в контексті сучасних євроінтеграційних процесів зумовлює потребу у врахуванні в ході організації професійної підготовки вчителя європейських і світових стандартів. Подвійні спеціальності є досить перспективними, оскільки вони дають можливість викладання кількох навчальних предметів, а отже й більш ефективного працевлаштування.

Над проблемою підготовки вчителів-філологів за двома спеціальностями працює багато українських та російських науковців. Серед них – І. Голуб, О. Гріньова, О. Квасова, Ю. Кажан, Л. Калашникова, Б. Лапідус, І. Мельник, В. Неустороева, І. Соколова, Г. Солдатов, І. Халимон та ін. Проте більшість із них зупиняються на проблемах вивчення другої іноземної мови як фахової у вищих педагогічних навчальних закладах. Тим часом як інші поєднання спеціальностей залишаються поза увагою дослідників.